

Μουσική Ακρόαση

Από την ακρόαση της μουσικής μπορεί κανείς να καταλάβει αρκετά πράγματα για κάποιον. Το τι μουσική ακούει κανείς σίγουρα δεν είναι τυχαίο! Το είδος της μουσικής, το πώς κάποιος ακούει μουσική, τα μουσικά όργανα που προτιμά και πολλά άλλα, είναι στοιχεία που διαμορφώνονται από πολλούς και διάφορους παράγοντες!

Με τη σημερινή κατάσταση της μουσικής βιομηχανίας, όλο και περισσότερα CD's εμφανίζονται στην αγορά. Πέραν του ότι υπάρχει μεγάλη δυσκολία στο να πουληθούν και να διακινηθούν όλοι αυτοί οι δίσκοι, η καινούργια τεχνολογία έρχεται να απειλήσει έντονα τη δισκογραφία, καθώς φέρνει καλύτερο τεχνολογικό υλικό και σαφώς πολύ πιο φθινό! Όπως, τελικά, εύκολα καταλαβαίνει κανείς, αυτό που θα πρέπει να γίνει είναι η άμεση αξιοποίηση της νέας τεχνολογίας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο! Ποιος είναι αυτός; Θα τον μάθουμε, όταν τον χρησιμοποιήσει πρώτα κάποιος!!!

Για να γυρίσουμε και πάλι στο θέμα μας: στην ακρόαση της μουσικής. Οι επιλογές που κάνει κάποιος σίγουρα δεν είναι τυχαίες, όπως ανέφερα και πιο πάνω. Ποιοι παράγοντες λοιπόν επιδρούν στη διαμόρφωση αφενός του γούστου του ακροατή και αφετέρου της επιλογής της μουσικής που ακούει;

- ◆ Η παιδεία
- ◆ Τα ακούσματα. (Ίσως όχι μόνο από την παιδική ηλικία, αλλά και από την εμβρυακή!
- ◆ Η ενεργός συμμετοχή σε μουσικές εκδηλώσεις.
- ◆ Η κοινωνική, η μη καταξίωση για τις μουσικές επιλογές!

Ο Νίτσε χαρακτήριζε το αυτί σαν το «όργανο του φόβου».¹ Πολύ συχνά

μάς τρομάζει ένας θόρυβος όπως ένας μεταλλικός ήχος, το σπάσιμο των κλαδιών ή το χτύπημα της πόρτας.

Η φροϋδική άποψη για την ακρόαση της μουσικής είναι ότι περιλαμβάνει (εμπεριέχει) μια οπισθοδρόμηση προς μια πρώιμα λογική βρεφική φάση της ανάπτυξης. Όταν ξεπερνάμε την ανάγκη να ακούμε νανουρίσματα, συνεχίζουμε να ακούμε μουσική που μας προσφέρει ευχαρίστηση. Σαν ενήλικες, χρησιμοποιούμε μουσική για να μας φτιάξει τη διάθεση, για να συνοδεύσει το γεύμα μας ή την εργασία μας κ.λπ.

Οι θεωρίες του γιατί οι άνθρωποι μπορούν να μπουν σε διαφορετικές καταστάσεις συνειδητότητας, ενώ ακούν μουσική, ποικίλουν μεταξύ τους.

Σε κάποιο άρθρο του («*Percussion and transition*») ο Rodney Needham ισχυρίζεται ότι αιτία της έκστασης και της ύπνωσης είναι οι σωματικές αντιδράσεις που προκαλούνται στον άνθρωπο με την ακρόαση ρυθμικών ερεθισμάτων.² Η άποψή του είναι ότι οι ήχοι που δέχεται το αυτί προκαλούν αλλαγές στη στάση του σώματος, το μυϊκό τόνο, την καρδιακή και αναπνευστική συχνότητα, την αρτηριακή πίεση, τη λειτουργία της πέψης και τα ανακλαστικά της όρασης.

Ο Heskovits μάς δίνει μιαν άλλη εξήγηση, η οποία δείχνει να είναι γενικότερα πιο παραδεκτή: Ισχυρίζεται, λοιπόν, ότι η κατάσταση έκστασης ή ύπνωσης είναι μια κατάσταση στην οποία μπαίνει ο ακροατής, ερμηνεύοντάς το σαν αποτέλεσμα των απόψεων και της συμπεριφοράς που έχει διαμορφώσει ο ακροατής από την παιδική του ηλικία.

Ο Roger Bastide παρατηρεί ότι ο ίδιος ρυθμός που μπορεί να προκαλέσει κατάσταση ύπνωσης - έκστασης τη μία ημέρα σ' ένα συγκεκριμένο περιβάλλον, την επόμενη ημέρα μπορεί να μην έχει καμία επίδραση σε διαφορετικό χώρο ή με διαφορετική ομάδα ανθρώπων.

Ο Achterberg πιστεύει ότι η επαναλαμβανόμενη και μονότονη διέγερση οποιασδήποτε ανθρώπινης αίσθησης, προκαλεί την αλλαγή στον εστιασμό της επίγνωσης.³

Η μουσική μπορεί να επηρεάζει τη συμπεριφορά του ανθρώπου. Η έκταση και η μορφή που μπορεί να έχει αυτή η επίδραση, παραμένουν εν μέρει αιγιματικές. Γνωρίζουμε, όμως, ότι η επίδραση περιλαμβάνει ένα συνδυασμό μουσικών και εμπειρικών παραγόντων. Ο ρυθμός -γρήγορος ή αργός, σταθερός ή όχι, που αλλάζει διαδοχικά ή απότομα- μπορεί να επιδράσει στη συμπεριφορά. Η αύξηση της έντασης του ήχου, η ενορχήστρωση, η ποιότητα του ήχου και πολλές άλλες παράμετροι είναι υπεύθυνες για τη «δράση και αντίδραση» πολλών -λεπτών και μη- ισορροπιών.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Οι Αρχαίοι Έλληνες πίστευαν έντονα στη δύναμη της μουσικής και ένιωσαν υποχρεωμένοι να προσπαθήσουν να ελέγξουν τη χρήση της. Αυτός ο έλεγχος αναζητούσε να περιορίσει το θεωρητικό «φτιασίδωμα» της μουσικής, όπως επίσης και του χρόνου, του μέρους και τον τρόπο με τον οποίο η μουσική ακουγόταν και παιζόταν.

Η ιδέα ότι η μουσική επιδρά άμεσα στο χαρακτήρα, τη θέληση και τη μεταγενέστερη συμπεριφορά ονομάζεται «*θεωρία του ήθους*». Οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι περιέγραψαν με διάφορους τρόπους το πιστεύω τους για το ότι η μουσική μπορεί να μεταδώσει, να αναθρέψει και ακόμη να παράγει ηθικές αξίες και καταστάσεις.⁴ Η γέννηση αυτής της άποψης πιθανολογείται ότι μπορεί να προήλθε από την εγγύς και Μέση Ανατολή κατά τον 5ο αιώνα π.Χ. Η θεωρία αυτή μπορεί να ήταν μια προσπάθεια να επιτραπεί ελευθερία στη μουσική έκφραση, σε αντίθεση ίσως με την ακαμψία των θέσεων του Πυθαγόρα, που συσχέτιζε άμεσα τη μουσική και τους ήχους με τα μαθηματικά.

Ο **Δάμων**, φιλόσοφος και θεωρητικός της μουσικής, προσέδιδε ηθικές αξίες στους διάφορους ρυθμούς, στους μουσικούς τρόπους και τα μουσικά όργανα.

Ο **Πλάτων**, στις αρχές του 4ου αιώνα π.Χ., πίστευε ότι η ευχαρίστηση από την ακρόαση της μουσικής δεν ήταν ένα άξιο κομμάτι του ήθους, παρά το αποτέλεσμα της συνήθειας. Πίστευε ότι το είδος της μουσικής που προτιμά κάποιος μπορεί να δηλώνει τις ηθικές και προσωπικές αξίες του ατόμου αυτού. Οι καινοτομίες στη μουσική θεωρούνταν επικίνδυνες, διότι πήγαιναν ενάντια στην καθιερωμένη τάξη και τακτική. Ο Πλάτων πίστευε πως αν άλλαζε η μουσική, θα άλλαζε το κοινωνικό περιβάλλον, ενδεχομένως όχι προς το καλύτερο, λόγω του ότι, όπως έλεγε, «*οι τρόποι της μουσικής δεν διαταράσσονταν ποτέ, χωρίς να κλονίσουν τις πιο βασικές πολιτικές και κοινωνικές συνήθειες*» (Πλάτωνος *Πολιτεία*). Παρότρυνε επίσης τους μουσικούς της εποχής του να παρέχουν μουσική στους πολίτες, που θα δημιουργεί κοινωνικά υπεύθυνα συμπεριφορά.

Ο **Αριστοτέλης**, το 350 π.Χ. περίπου, είχε δηλώσει την πεποίθησή του ότι ο άνθρωπος ταυτίζεται με τη μουσική που από συνήθεια ακούει. Η άποψή του ήταν ότι η μουσική μπορεί να παρέχει «*απομιμήσεις του φόβου και της ευγένειας, όπως επίσης του κουράγιου και της μετριοπάθειας και όλες τις αξίες που είναι αντίθετες με αυτά... διότι ακούγοντας μουσική φορτισμένη με τέτοια ένταση, η ψυχή μας υφίσταται αλλαγές*».

Αντίθετα με τον Πλάτωνα, ο Αριστοτέλης υποστήριζε ότι η μουσική θα πρέπει να δρα σαν ευχάριστη παρηγοριά για τις απογοητεύσεις της ζωής. Με σκοπό να μπορεί να νιώσει κανείς τη μουσική με αυτόν τον τρόπο, ο Αριστοτέλης συνιστούσε θερμά μουσική εκπαίδευση σε όλους. Φυσικά, καταλάβαινε ότι υπάρχουν πολύ λεπτές διαχωριστικές γραμμές μεταξύ της εκτίμησης των καλών μελωδιών και ρυθμών από τη μια και της απόκτησης των δεξιοτήτων για επαγγελματικό συναγωνισμό από την άλλη.

Τόσο ο Πλάτων όσο και ο Αριστοτέλης πίστευαν όχι μόνο στη μαγεία της μουσικής, αλλά επίσης και στις θεραπευτικές της δυνάμεις. Και οι δύο δούλεψαν αρκετά για να βρουν απαντήσεις στα «πώς» και τα «γιατί». Και οι δύο φαίνεται να συμφωνούν πως σε μεγάλο βαθμό, σημαντικό ρόλο παίζει η επιλογή του μουσικού οργάνου και η επιλογή του μουσικού τρόπου (αντίστοιχο με τη σημερινή μουσική κλίμακα).

Το όργανο που επιλεγόταν για μουσική «ενθουσιασμού» ήταν ο αυλός. Το όργανο αυτό είχε εξέχοντα ρόλο στο αρχαίο ελληνικό δράμα και σχετιζόταν με την τρέλα και την ξέφρενη συμπεριφορά. Σαν πνευστό όργανο απέκλειε τη χρήση της φωνής, αντιπροσώπευε, όπως το σημερινό φλάουτο, την καθαρή μορφή των ηχητικών κυμάτων και απαιτούσε από τον εκτελεστή κάποιο σχετικό επίπεδο δεξιοτεχνίας. Οι τεχνικές δυνατότητες και η χροιά του οργάνου, σε συνδυασμό με τις εκφραστικές δυνατότητες του Φρύγιου τρόπου, πρέπει να επέτρεπαν στους εκτελεστές του αυλού να παράγουν μελωδίες έντονης συναισθηματικής φόρτισης.

Ο αυλός ήταν έτσι σχεδιασμένος που έπαιζε πιο εύκολα στον Φρύγιο τρόπο (κλίμακα του Φα), με ολόκληρους και μισούς τόνους, παρόμοια με τη Φα ελλάσωνα κλίμακα. Ο συγκεκριμένος μουσικός τρόπος άρχισε να σχετίζεται με συμπεριφορά «εκτός ελέγχου».

Ο Φρύγιος τρόπος φαίνεται ότι εμφανιζόταν πιο συχνά σε καταστάσεις ονειροπόλησης, «κρασokatάνυξης» και άλλων «συναρπαστικών» στιγμών. Μία επιπρόσθετη αντιστοιχία του Φρύγιου τρόπου και του αυλού, σημειώνεται από τον Αριστοτέλη στα «Πολιτικά»: «Ο Φρύγιος είναι για τους τρόπους ό,τι είναι ο αυλός για τα μουσικά όργανα. Και τα δύο προκαλούν έξαρση και συναίσθημα».

Σε αντίθεση με τον Φρύγιο, ο Δώριος τρόπος (με τονικό κέντρο το Μι) εθεωρείτο ότι χαλάρωνε, ανύψωνε και είχε θετικές γενικότερα επιδράσεις. Η λύρα (έγχορδο όργανο) πίστευαν ότι ήταν το πιο κατάλληλο όργανο για να αποδώσει μουσική στον Δώριο τρόπο. Τόσο ο Πλάτων όσο και ο Αριστοτέλης, συνιστούσαν μελωδίες παιγμένες στον Δώριο τρόπο, διό-